

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Tisztázzuk a kérdéseket.

III.

Hogyan, milyen segítséggel kezdjünk hozzá ahhoz a cura pastoralishoz, mely a belmissiót is egyesíteni akarja magában?

Ez az utolsó kérdés, melyre felelnem kell, de egyszersmind a legnehezebb is, melyre, jól tudom és érzem, nagy meggondolással kell adnom a választ.

Meg kell nyernünk a világi elemet egyház-építő munkánk támogatására.

A presbyterium hivatásánál fogva őre tartozik lenni a gyülekezet anyagi, szellemi, erkölcsi és lelki ügyeinek; reá kell hát első sorban támaszkodnunk, ha valamely új munkára akarjuk kezünket tenni, s vele kell megértetnünk annak fontosságát.

Bármit beszéljenek is egyesek, lehet a mi népünkkel bánni, csak tudni kell vele bánni. Ugyan, tegyék szívökre kezöket azok, kiknek annyi sok bajuk van presbyteriumukkal, híveikkel; s vallják be őszintén, önzetlenül: nem volt-é, nincsen-é önmagukban is hiba, sőt nagyon sokszor nem az ő rossz modoruk, tapintatlan, helytelen eljárásuk lobbantotta-é lángra a viszálykodás tüzét?

Falusi gyülekezetekben, igénytelen, egyszerű emberek között olyan igen keresetlen módon végezhető a cura pastoralis, s a legtöbb esetben a belmissiónak olyan igen kevés ágát szükséges felölelni.

Ha hű lelkipásztor vagy híveid körében, kit tehát gyülekezeted szeret: bizonyára találsz ennek körében embereket, kik segítenek neked például, — hogy csak egyet mondjunk, — a bibliának, a népies vallásos erkölcsi iratoknak terjesztési munkájában, s már ezzel te cura

pastoralist végeztél, néhány hívedet pedig a belmissió munkásává tetted.

De hát könnyű is cura pastoralist gyakorolni kicsiny gyülekezetekben, mert ott mindenkit könnyen megismerhet, sőt fel is kereshet a lelkész, de miként lehet ezt megkívánni a nagyobb gyülekezetek lelkészeitől, kiket annyi szorosan hivatalos, tehát lelkészi teendő s annyi egyházi administrationalis munka tart lekötve?

Ezt a kérdést hallom felém hangzani.

Megfelelek reá.

Távrolról sem kicsinylen a felhozott kérdést, s könnyen el tudom magamnak gondolni a kisebb és a nagyobb gyülekezetek lelkészei között e tekintetben tényleg meglevő különbséget.

De ki merem mondani, hogy a nagyobb gyülekezetek lelkészeinek sem szabad, s nekik, magától értendő okok miatt, még kevésbé szabad levenni kezeiket a belmissiót is felölelő cura pastoralisról.

Annyival kevésbé szabad pedig, mert ők sokkal könnyebben kaphatnak munkatársakat minden ilyen munkájokhoz, mint a kisebb gyülekezetek lelkészei.

Pár példával illusztrálom ezt, olyan példákkal, melyeket tisztántúli egyházi értekezletünk nagyválasztmányi gyűlésén röviden már érintettem.

Nagyobb helyeken rendesen vannak különböző jótékonyági egyletek, például nőegyletek, melyek a szegények és árvák gondozását teszik feladatukká.

Mi könnyebb a lelkésznek bárhol is, mint az, hogy az ilyen humanitárius irányú és célú egyletekben befolyást biztosítson magának és hivatalának, s azt a jótékonyági egyletet lassanként belmissiói egyesületté változtassa át?

Az nem ellenérv, hogy az ilyen egyletek többnyire nem felekezeti irányúak, mert hiszen a belmissióról azt mondtuk első cikkünkben,

hogyan az, a szorosán vett cura pastoralistól eltérőleg, nem nézi a felekezeti korlátokat.

Imé, itt van egy nagyobb város, hol a cselédkérdés égető társadalmi bajja nőtte ki magát, hol a vidéki helyekről betóduló szegény leányok, esetleg nem találván hosszabb ideig szolgálót, az erkölcsi romlás útjaira tévednek, alásülyednek és elpusztulnak. És ha az okot figyelő szemekkel keressük, nem mindenütt, de sok helyen a cselédszerződött intézetek vezetőinek bűnös üzelmeiben találjuk azt föl.

Nos hát, vajjon a lelkipásztori szó nem volna-e képes arra, hogy a nőegyletek asszonyainak figyelmét kiterjesztesse azon szegény leányok nyomorúságára is, s egy végtelenül fontos belmissiói működés munkatársaivá nyerve meg őket az által, hogy a külföldi hasonló irányú egyleteknek példája után alakíttasson velök olyan intézményeket, melyekben ezen leányok munkát s munkájok után lakást és ellátást találjanak addig, míg valamely családnál, mely azután egyenesen ide fordulna cselédért, szolgálót találna?

Ezzel a lelkész cura pastoralisának megindítására belmissiói munkát végeznének a nők, kikben tehát segítséget, munkatársakat nyernénk a bűn hatalmának ostromlására.

Avagy ott vannak nagy városokban a gyárakban ipari munkát, kereskedésekben alkalmazást keresők százai, többnyire ifjú emberek, kik minden kísértésnek ki vannak téve, s mindenféle bűnöknek rabjaivá lesznek az őket befogadó beszállóknak, e legtöbbször fizikailag is, moráliter is szennyes lebújoknak rejtekeiben.

Vajjon nehéz dolog volna-e ilyen helyeken megnyerni a lelkésznek a gyárosokat, iparosokat és kereskedőket, hogy ők állítsanak ezen ifjak számára szolid alapokra fektetett, tiszta, egészséges olvasmányokat nyújtó olvasószobával is ellátott beszállókat, a minők Németországban és másutt, talán már minden nagyobb városban vannak, melyek a szociál-demokrácia mérgétől védik és óvják azon ifjakat, a kiknek köréből támadnak leginkább ezen társadalom-ellenes tannak, azaz most már sokfelé tényleg működő irányzatnak legfáradhatatlanabb apostolai?

És ez is belmissió volna, melyet a szorosán vett cura pastoralis hívna életre. Munkatársakul pedig egy nagy és befolyásos osztályt nyernénk meg, a mely aztán — a maga érdekében — maga is jól tudná folytatni az általunk megkezdett munkát.

Nincsen pedig olyan lelkész széles e Magyarországon, a ki egyéb teendői között az ilyen, vagy ezekhez hasonló munkák megindítására, esetleg felügyelésére is reá ne érne.

Ha tényleg nem ér reá, vizsgálja meg, hogy melyik, általa folytatott munka kevésbé fontos az ilyennél: azt azután tegye félre, vagy bízsa másra, mert neki első nagy munkája a veszélyben forgók megóvásában, vagy az elesettek fölemelésében áll.

Találunk tehát munkatársakat gyülekezeteink körében, csak keressük őket. Találunk mindenütt embereket, kikben van elég egyháziasság segíteni minket Isten országa épületének emelésében.

Itt vannak talán azon embereink is, kiket „világi evangélisták“-nak neveztem első cikkemben, kiknek alkalmaztatása kérdését nagy elvi jelentőségű kérdésnek mondtam, a kiknek munkába, egyházi munkába állítását többen, például dr. Szabó Aladár és Szalay József barátaim, — utóbbi az enyém után következő mostani cikkemben is, — sürgetik.

Tisztázzuk a kérdéseket, — ez az én cikkeim czíme.

Nem akarom, hogy valaki azzal vádolhasson, hogy nem ismerem az általam most felölelt eszmék fogalmát, s magam is zavarom a kérdéseket, midőn tisztázni akarom azokat, — kijelentem tehát, hogy teljesen tisztában vagyok az „egyházi“ és „világi“ jelzők fogalmával, ismerem azoknak római katolikus és protestáns értelmezését, valamint azon történelmi fázisokra is rá tudnék mutatni, melyeken a keresztyénség megalakulása óta különösen a „világi“ szó átment.

De nem lévén itt czélom tudóskodni, a kérdés tisztázása végett egyszerűen csak annyit jelzek, hogy a világiak alatt azokat értem és szoktuk rendesen érteni, kik nem részesülvén szakszerű képezetésben, lelkészi palást viselésére nem nyertek jogosultságot, s így lelkészi teendőket nem is végezhetnek. *Világi evangélisták* e szerint azon férfiak lennének, kik az egyház igazai iránti égő szerelemtől hevülve bár, de minden szakszerű előképzetség nélkül járnának egyházainkban körül, hogy, egyéb lelkészi teendőktől tartózkodva, hirdessék, tanítsák az Úr ígését leginkább magángyülekezetekben, vagy talán akár templomainkban is.

Ha valamit, ezt a kérdést szükséges teljesen tisztába hozni.

Talán hozzájárulunk valamivel a kérdés tisztázásához azon az úton is, ha elmondunk valamit arról, a mit a világi elemek evangélistái, vagy hát ígehirdetői tiszttel való megbízásáról a történelemből tudunk.

Anglia nagy előreformátora, Wiclif, barátjaival együtt létesítette először hazájában a vándor-prédikálást, oly férfiakra alkalmazván

a tisztet, kik már fölszenteltettek (s ezeket latinul presbyteri, angolul trew priests = igazi papok névvel nevezték), de később behozta a laikusok által végzendő prédikálást is, a mennyiben a Wielif későbbi éveiről fenmaradt írásokban már nem csak a „szegény papokról“ van szó, kik városról-városra, faluról-falura prédikálva jártak, hanem olyan „evangéliumi férfiakról“ is, kik minden papi fölvatás, vagy fölszentelés nélkül végezték ezt a munkát.

Norvégiában, az 1824-ben elhalt *Hauge Nielsen János* áldásos működése után, melylyel a rationalismus által csaknem agyonfojtott egyházi életet újította fel hazájában, — Norvégiában, a lelkeszi állomások csekély számánál fogva is, és hogy eleget lehessen tenni a nép nagy mértékben fölébredt lelki szükségének: a laikus-prédikálás az egész országban el van terjedve, és pedig két formában, mint szabad és mint organizált prédikálás. Az előbbi végzik azok, kik a nélkül, hogy valamely társulat, vagy egylet szolgálatában állanának, saját benső ösztönből indulnak ki az íge hirdetésére, a másodikat végzik az egyes belmissiói egyletek szolgálatában álló, némi előkészületben részesülő, u. n. bibliai hírnökök, vagy kolportőrök.

Ismeretes dolog mindazok előtt, kik a Wesley-féle methodismusról valamit tanultak, vagy olvastak, hogy ezen felekezet alapítója tulajdonképen a világi segítők, prédikátorok (helpers, lay-preachers) alkalmazása által tette a methodismust nagygyá és hatalmassá, felhatalmazván őket az ígének hirdetésére vagy úgy, hogy egy gyülekezet körében kellett és kell ma is prédikálniok, vagy úgy, hogy utazó prédikátorok gyanánt alkalmazta, vagy alkalmazták a mai methodisták őket.

De erősen megszívlelni való dolog aztán az, a mit a svédországi lutheránus egyház köréből a világi evangélistákról tudunk. Ezen egyház 1868-ban egy törvényt hozott az *áhitatossági gyakorlatokra való különös összejövelekről*, melyben benne van az is, hogy az evangélikus lutheránus egyház tagjai jogosítvák összejönni közös épülésre *az illető telkesség közvetlen vezetésével is*. Ezen törvény által a svéd egyház emancipálta magát az ágostai hitvallásnak a rite vocatus-okra vonatkozó tanítása alól, engedélyt adván a világiak által végzendő prédikálásra is. És mi az eredmény? Az, hogy Svédország népének egyháza ma oltalom és erő nélkül áll mindenféle vallásos martalóc és zugpapoló előtt, el van árasztva külföldről a baptisták, adventisták, parkerianusok, swedenborgianusok, mormonok, positivisták és otthon-

ról a legkülönbözőbb irányú szakadárak nagy seregei által.

Jól emlékezem aztán Skócziából, hogy ha főként vasárnap délutánokon sétára indultam a szép Édinburgh utcáin és közterein, minden lépten-nyomon találkoztam férfiakkal, talán egyszerű kézművesekkel, kik valamely magasabb helyre, vagy egy székre felállva, mély komolysággal és szent buzgósággal prédikáltak s hirdették Istennek ígését. Lehettek ezek közt, vagy tán túlnyomó számmal voltak methodisták, de bizonyára voltak más vallásfelekezetek tagjai is.

Eléggé jól ösmerem a német belmissiói munkák óriási arányokban folyó szervezetét, s tudom azt, hogy a hivatalos egyház tudtával, beleegyezésével, sőt támogatásával képezik a Hamburg melletti „Rauhes Haus“, e hatalmas belmissiói munkatelep falai között éveken át a belmissiót szakszerűleg folytató diakonusokat, e szintén világi evangélistákat. Láttam napról-napra a házeli egyetem ablakaiból a Bäden déli részének egy gyönyörű hegyi magaslatára épített *Szent-Crischonát*, sőt többször fel is kerestem ezen intézetet, melyben az elemi iskolák bevégezése után pár évig szintén ilyen belmissionáriusokat, mondjuk ismét: világi evangélistákat képeznek.

Tanulmányoztam aztán ezen férfiaknak a gyülekezeti életben való működését is akkor, mikor Bázelen több napra hozzácstlakoztam egy ilyen missionáriushoz, s jártam vele házról-házra, betegekhez, szegényekhez, árva gyermekekhez, s bámulva szemléltem, hogy mint tud ez az egyszerű ember óriási bibliaismeretével hozzáférni az ember szívéhez, mint tud emelni, vígasztalni, a csüggetégségből fölrázni.

Nos hát úgy-e, ilyen evangélistákra volna mi nekünk is szükségünk?

Persze, hogy ilyenekre igen sok helyen igen nagy szükségünk volna. Szükséges volna az ilyen férfiak beállítása főként nagy gyülekezetekben, hol, mint az egyéb hivatali teendőik által különben is túlterhelt lelkészek segédei, a lelkek behatóbb gondozásának munkáját végeznék.

Csakhogy ez még mi nálunk jóelőre csak álom, vagy pedig egyesek pium desideriuma lehet.

Egyházi törvényeink mit sem tudnak az ilyen evangélisták alkalmazásáról; képezésükre senki és semmiféle iskola felhatalmazva nincs; püspökeinknek sincs — gondolatom szerint — joga ilyeneket az íge hirdetésére kibocsátani.

És ha mindez meg volna is, vajjon kívánatos és megengedhető dolog volna-e az, hogy az ilyen félig-meddig való képzettségben része-

sült evangélisták az illető gyülekezeti lelkész híre, tudta és beleegyezése nélkül végezzenek istentiszteleti teendőket? Mennyi vizsálynak, kellemetlenkedésnek, gyülekezeti benső pártoskodásnak tennők ki ezzel egyházunk tagjait! A szakadároskodásnak mennyire biztos alapját vetnök meg ezen intézmény jól át nem gondolt behozatala által!

Már pedig ne tegyük ki szegény jó egyházunkat közprédának olyformán, a hogy a fentebb elmondottak szerint, ki van annak téve a svédországi lutheránus egyház.

De végeznek immár.

Végezek pedig azzal, hogy én nem félek ezen evangélisták alkalmazásától, ha mint gyülekezeti lelkészek magunk tudunk magunk mellé saját híveink köréből egyes, inkább belmissiói teendők végzésre alkalmas embereket képezni, sőt nem félnék ilyen, jól megválogatott egyéneket a szórványokban lakó híveink összegyűjtésére s ideiglenes összetartására sem kiküldeni: de azt nem gondolom jónak, sőt határozottan káros dolognak tartom, hogy rendszeresen szervezett, organizált gyülekezeteink híveinek körében idegen, vándor evangélisták jelenjenek meg, s beleavatkozván a lelkészi hivatal jogkörébe, vizsályt hintsenek, elégtelenséget teremtsenek, fenn és lenn egyaránt.

En így gondolkozom e kérdésben. Helyesen-é, avagy helytelenül: mondják meg mások.

Vajha hozzájárultam volna — az a leghőbb óhajom — e cikkemmel a szóban forgó kérdések tisztázásához!

Csiky Lajos.

A belmissió szerintünk.

(Válasz Madarász „Belmissió” című cikkére.)

Madarász Imre lelkésztársunk a belmissió felett megindult vitát helyes mederbe tereli akkor, mikor legelőször is meghatározandónak tartja, hogy mi a belmissió.

Jelen cikkemben én erre a kérdésre akarok feleletet adni és pedig nem szónoki formájú, ellentéteket feltüntető irányban, hanem értekező hangon.

A belmissió tulajdonképpen e század szülötte. Születését a külmissiónak köszönheti. Hogyan? Tudjuk, 100 évvel ezelőtt megindult a külföldi angol és német reformátusok körében egy mozgalom, melynek célja a pogányok megtérítése. A munka meg is indult; misszionáriusok mentek a pogányok közé, kik aztán ott sokakkal megösmertették Jézust és az ő áldott evangéliomát s áthozták őket az *elesett* állapotból az *újjászületett* állapotba. Lett e felett természetesen nagy öröm a honn maradt reformátusok között.

Ezen örömet azonban bánat követte, mikor elgondolták azt, hogy nemcsak a külföldön vannak pogányok, hanem itthon is, közöttük is, s akkor kiadott a jelszó: dolgozzunk, hogy a köztünk élő keresztesztelt pogányokat is keresztyénekké tegyük. És elkezdettek

dolgozni a nekik adatott tehetség szerint. Igyekeztek az itthon élő, elesett állapotban levő embereket is az újjászületett állapotba átvinni, szóval igyekeztek a hitetlenekbe hitet oltani. Ez a munka aztán a belmissió.

Tehát szerintünk a belmissió épen az, a mi a külmissió. Csak míg a belmissió bent dolgozik keresztyén országokban az édes hazában, addig a külmissió külföldi népek között munkálkodik.

És hogy dolgozik a belmissió?

Edinburghban minden református egyháznak van egy-két belmissionáriusa. Ezek a belmissionáriusok — segítőkkel, mert hiszen sok férfi és női segítők vannak, házakat látogatnak és kéri, különösen azokat, a kik templomba nem járnak, következésképp hitetlenek, hogy menjenek el az ő gyülekezeti hajlékukba. Osztogatnak keresztyén iratokat és még lelmi szereket, ruhákat is. Az így összejötteknek aztán a belmissionáriusok írást magyaráznak, azon célzattal, hogy őket megtérítsék, az újjászületési állapotba eljuttassák. Mert külföldi hitestvéreink egyházi tagnak nem veszik fel azt, ki újjá nem született s erről vallomást nem tett. A kik aztán az ily belmissiói munkálkodás folytán újjászületnek, azok aztán az egyház tagjaivá lesznek, átadnak mintegy a lelkészeknek, hogy ezek aztán az ő hitőket továbbra is élesszék és öregbítsék.

Tehát az, a mit Madarász lelkésztársunk a belmissió feladatának tart, az már a lelkészi munka feladata. *A belmissió feladata nem más, mint a hitetlennek hívővé tétele, a meg nem tértek megtérítése, az elesett állapotban lévők az újjászületett állapotba való átvitele.*

Na most az a kérdés, szükség van-e ily értelemben való belmissióra nálunk? Szerintünk igen, mert sok itt a hitetlen, meg nem tért lélek, kik a keresztyén igazságokat nem értik és a szerint nem élnek.

Az embereket a keresztyén igazságok megértésére s a szerint való élésre hozni, ez a belmissió feladata.

És ezen munkát végezni kell olyan emberekkel, milyeneket kapunk. Természetes, mennél több intellektuális erővel bírnának a belmissionáriusok, annál jobb lenne; de a hit, tudjuk, Isten ajándéka és sokszor ezt elrejtí Isten a bölcsektől és tudósoktól. Mit mondunk erre? Jól vagyunk Atyánk, mert ez volt a Te jótetszésed. S így sokszor megesik, hogy egyszerű világi emberek áldásosan működhetnek, mint belmissionáriusok. Azért próbálgatjuk mi a világi elemet munkába állítani. És szerintünk akkor, ha egyházunk két millió tagjai mind munkálkodnának, mint belmissionáriusok, hát akkor egyházunkon nem vehetne diadalmat a pokol kapuja sem.

Ne irtózzunk azért a világiak működésétől és ne különösen mi, kik látjuk, hogy a baptisták ezen fegyverrel hódítanak. A mult télen két karczagi fiú járt itt M.-Ittebén, kik reformátusokból lettek baptistákká és 2 héti olvasgattak írást M.-Ittebén, s csaknem egy utca elhatározta, hogy baptista lesz. Miért? Mert ezek az ifjak — egyik szabó, másik csizmadia — működtek és Meyer még buzdította is őket a munkálkodásra. Nagytiszteletű uram! ösmerjük meg az idők jeleit s vegyük eszünkbe azokat, a melyek a mi megmaradásunkra valók.

Ösmerjük el, hogy mi most élő lelkészek, tanítók, egyházi tagok, nagy bünt követtünk el az által, hogy a helvét hitvallásban letett szép hitünket elhagytuk és a szerint nem élünk. Ösmerjük meg a mi vallásunkat, kövessük azt s igyekezzünk másokkal is megösmertetni azt. Hisz a szekták az embereket először kálvinistává teszik, helvét hitvallást követővé és csak aztán viszik át az ő speciális tanaikra. S az átviit dühösködik ellenünk,

hogy itt nem ösmerhette meg az evangyéliomi igazságot. És valóban nehéz a mi egyházainkban azt megösmerni ma, mert mi elrejtjük az evangyéliomi igazságokat, a Krisztus által való újjászületés szükségességét, hanem prédikáljuk csak a *cselekedetek által való üdvözülés* tanát. Ezen állításomért csak azon lelkésztársam nehezteljen, ki részesnek tartja magát ebben a bűnben.

És most végezem nagyon is hosszúra nyult czik-kem egy mesével, a farkas és bárány meséjével.

Valóban nincs igazságtalanabb vád ellenünk, mint-hogy mi szaggatjuk szét egyházunkat s mi hullatjuk azt oldott kévévé. Valóban reánk illik a farkas és bárány meséje. Hisz önök állanak az események folyóvizének felső részén, s önöktől jó alá hozzánk baptizmus, nazarénizmus, szocializmus, unitarizmus stb. és önök kiáltják nekünk, lejjebb állóknak, *miért zavarjátok a vizet?* A vizet önök zavarták fel, mi csak most konstatáljuk a bajt és gyógyszer ajánlunk. Attól függ egyházunk prosperálása, hogy beveszi-e az általunk ajánlott gyógszert? Ha beveszi: élni, virágozni fog; ha nem?! — Óh, de én lehetetlennek tartom azt, hogy az Isten ily vaksággal verné meg egyházunk vezérférfiát, hogy ezek ne látnák be azt, hogy csak a helvét hitvallás alapján álló élő hittel, az egyetemes papságnak gyakorlati alkalmazása mellett tud egyházunk nagygyá, virágzóvá lenni, s ennek első kezdete a mi szerintünk való belmissiónak azonnal gyakorlatba vétele.

Ezen belmissiói irányzatunk ellen lehet Góliáth összes fegyvereivel harcolni, mely fegyverzettel szemben mi csak egy parittyakővel, a seregek Urának nevével harcolunk, de minket legyőzni nem lehet, mert

Erős vár a mi Istenünk,
Jó paizsunk, fegyver nekünk.

Szalay József,
reform. lelkész.

A meghívás.

A Debr. Prot. Lap f. évi 29-ik számában ily czim alatt megjelent közleménynek az általam közlöttre vonatkozó részére következőkben felelhetek:

Az 1891. nov. 5—7. napjain tartott konvent 131. sz. határozata így szól: „A dunamelléki és tiszántúli egyházkerületek a meghívás útján való választást csak abban az esetben tartják megengedhetőnek, **ha egyetlen jelölt van**, ellenkező esetben a pályázat útján való választás elrendelését indítványozzák.

A nagy bizottság ez indítványt oly értelemben kívánja elfogadtatni, hogy az állomás pályázatra bocsátása csak akkor történjék, ha az összes választók 20%-a nyilatkozik **as egy jelölt** ellen. Ez elv elfogadása esetén a 199—204. §§-ok ez értelemben lesznek átalakítandók.

Az egyetemes konvent magáévá teszi a nagy bizottság javaslatát.

Midőn 1892. márcz. 19-én a zsinat tárgyalás alá vette a lelkészválasztásról szóló javaslat IV. fejezetét, mely a meghívás folytán eszközlendő lelkészválasztást tárgyazza, mindenekelőtt felhivatott a figyelem a konvent fent idézett határozatára, mivel az eredeti javaslat szerint meg lett volna engedve a meghívás útján való választás akkor is, **ha három jelölt van**.

A tárgyhoz hozzászólott zsinati képviselők mindannyian egyetértettek abban, hogy meghívás útján is lehessen lelkészválasztás, de csak azon esetben, ha a közbizalom **egy személyben** összpontosul, úgy, hogy a vita bezárása után határozatilag kimondatott, hogy

meghívás által is lehessen lelkészválasztás, de csak abban az esetben, ha egy személyben történt a megállapodás (Zsin. napló 625. l. 3-ik bekezdés).

En az elmondottakból nem tudok egyebet érteni, mint azt, a minék korábbi közleményemben is kifejezést adtam, hogy *a meghívás útján való lelkészválasztásnál első és fődolog az egy jelöltben megállapodás*, elannyira, hogy ha több jelöltről van szó, már meghívásról beszélni nem lehet.

Hogy helyes-e ezen elv, avagy nem helyes, az természetesen a felfogás dolga; de mert a zsinat a maga által hozott törvényeknek a legilletékesebb magyarázója, s mert a jelzett elvet a zsinat mondta ki és pedig egyértelműleg, én azt gondolom, hogy a felett további vitának helye nincs.

S ha már alkalmazzuk az elmondottakat a debreczeni papválasztás esetére, nyilvánvaló, hogy már azon tény, hogy a meghívás tárgyában intézkedő presbyteri gyűlés **két jelölt** között szavazattöbbséggel döntött, eo ipso megsemmisítette a meghívás útján való lelkészválasztást.

A mint már a zsinati naplóból kitűnik, a törvény megalkotói előtt azon szempont lebegett, *hogy meghívás csak akkor lehessen, ha azt a választásra jogosultaknak túlnyomó nagyrésze kívánja*, s ez ott, hol csak egyetlen jelölt van, a közhangulatból könnyen meghatározható; de ha már több jelölt neve hangzik, sokkal nehezebb dolog a közhangulat megállapítása s ez esetben a kedélyek megnyugtató végett csakugyan czélszerűbb a pályázat útján való lelkészválasztás.

Hogy azonban azok, a kik a meghívást szándékolt *egy jelöltet* lelkészül nem óhajtják, tiltakozó szavukat felemelhessék, mint másik elvi határozatot kimondotta a zsinat, *hogy ha a választásra jogosultak egyharmada ellenszi a meghívás útján való lelkészválasztást, ez esetben a pályázat útján való választásnak van helye* (Zsin. napló 625. l. 5., 6. bekezdés).

Látnivaló, hogy ezen elvnek megvalósítója a 203. §., a melynek értelmében, ha a meghívást ellenzők a jogosult szavazók egyharmadánál többen vannak, a meghívás útján való választás meghiusultnak jelentendő ki.

Mindezeket így értve, a meghívás útján való lelkészválasztás bonyodalmasnak nem tartható, főleg kisebb helyeken, hol a presbyterium tagjai csaknem naponként találkozáskor a gyülekezet tagjaival, a közhangulatot könnyen megismerhetik s a 200. §-ban előírt kötelességeknek eleget tehetnek; de egészen másként áll a dolog nagy helyeken, a hol a közhangulat megismerése sok nehézséggel jár még akkor is, ha csak egyetlen jelöltről van szó, mert lehetnek többen olyanok, kik azt az egy jelöltet nem óhajtják, hanem véleményök nyilvánítását a pályázat eredményétől teszik függővé. És mert a presbyteriumnak, legyen az *moralis*, vagy bármi néven nevezhető kötelessége, csakugyan meggyőződést kell szereznie a többség hangulatáról, azért hivatkoztam én legközelebb a Szász K. püspök úr által ajánlott eljárásra, s azon eljárási módot most is helyesnek tartom; de ezen véleményem természetesen nem zárja ki azt, hogy bármely tisztességes úton és módon szerzett meggyőződést én is jogosultnak s elfogadandónak ne tartsak.

A felett, hogy a presbyterium arról, *hogy szerzett-e meggyőződést és mily úton, az esperesnek nem köteles jelenlést tenni és viszont az esperes által erre nem is utasítható*, vitatkozni nem akarok, csupán azt említem fel, hogy a 200. §. kiválmála szerint tett jelentés a 199. §-ban előírt feltételek meglétének kifolyománya *tartozik lenni*, mert különben nem lehet sem azt jelenteni,

hogy a gyülekezet meghívás útján akar választani, sem azt tudatni, hogy ki a gyülekezet meghívandó jelöltje. S megvallom, nem értem, mit von az le a presbyterium tekintélyéből, ha idevonatkozó jelentését — úgy a maga, mint az esperes megnyugtatóására — egész részletességgel megteszi?

A mi a zsinati napló 822. lapjáról vett idézést illeti, arra nézve csak annyi a megjegyzésem, hogy az azon idézetben foglaltakkal az idevonatkozó kérdést előzőleg felvetett zsinati képviselő úr sem volt megelégedve, épen azért hozta fel Szász K. úr (kitől a jelzett idézet is vétetett) az általam közlött s a napló 823. lapján olvasható eljárási módot, a mely bizonyítékul szolgál arra nézve, hogy a gyülekezet többségének hangulatáról szerzendő előleges meggyőződést ő is szükségesnek tartotta.

Volnának még egynémely megjegyzéseim, de mivel a tárgy lényegére nem tartoznak, s a vitát a személyeskedés terére átvinni nem czélok, azokról hallgatok, s végzem közleményemet annak kinyilvánításával, hogy én a magam véleményét csatlakozhatatlannak nem tartom, a miket mondtam, legjobb szándék és igyekezet mellett az idevonatkozó törvények, határozatok és okmányok alapján mondtam, és ha valaki ugyanazon források nyomán állításaim helyességét megczáfolja, én előtte meghajlok, de míg ez meg nem történik, pedig eddig nem történt, ide vonatkozó véleményemet teljes egészében fentartom.

Szűcs László.

KÖZÉLETÜNK.

Vétkezett-e vagy nem?

Röviden kívánok felelni e kérdésre a „Debreczeni Protestáns Lapban“ Ökrös Mihály neve alatt megjelent levél alapján.

Az én lelkem őt, a vétek terhe alól felmenti, midőn álláspontom és csekély személyem ellen szól; mert csatlakozhatatlannak magamat nem tartom, tudom, hogy „fényes alak“ sem vagyok, és saját hibám, ha Isten országának nálam lelkesebb és érdemesebb bajnokai félreértene.

Bár én ide-oda nem szaladgálhattam azon öt év alatt, melyet önálló lelkipásztori minőségben Isten kegyelméből immár eltöltöttem, de nem is dugtam strucz-madárként homokba a fejemet; kezem az evangéliumra volt mindig téve, s lelkem az én atyámfiáért igen-igen sokat gyötrődött. A mult téli időszakban a „hivatalos béres“ teendői mellett, különösen az ifjúság helyes irányban vezérlése körül teljes jóakarattal fáradoztam, melyről az esperesi hivatalhoz jelentésemet annak idejében be is terjesztettem; általában a belmissió terén évről-évre lépéseket tettem, lapokban kürtölni azonban ezt feleslegesnek tartottam, — én és egyedül csak én vétkeztem, mert benső hivatásom igazolása végett nem ütöttem lármát.

Gyermek-istenizsziókat tartottam, egy kis népkönyvtárt alapítottam, a konfirmándusokat, iparos tanoncokat magam oktattam, vasárnap délutánonként ifjúsági egyetben felolvasásokat tartottam; volt vasárnap akárhány, midőn a reggeli istenizszió után déli 12 óráig presbyteri gyűlést vezettem, délután ¼4-ig bibliát magyaráztam, 5-től ¼7-ig az ifjúsági egyetben folyvást beszéltem; s mindezt külső megerőltetés nélkül, egyedül azon benső hivatás ösztönzésére tettem és fogom

tenni, mely nekem minnen órában azt mondja: te a Krisztus szolgája vagy.

Hogy mindenben egy értelemben nem lehetek az én atyámfiával, arról sem ők nem tehetnek, sem én. Egy német theologus a három kimagaslóbb apostolt így jellemzi: „Pál a hit, Péter a reménység és János a szereter apostola.“ Mindnyájan egy jelleműek nem lehetünk, de hogy nekem a magam és a hozzám hasonlóké jelleme, gondolkodása, iránya legjobban tetszik, ehhez Ökrös Mihályval és a legfényesebb emberi alakokkal szemben is Krisztus nevében minden szerénységgel nélkül teljes jogom van.

A cikkemből kikapott egy-két mondás földhözverése nem más, mint a szellemet nem értő, betűn rágódó ember incselkedése; de ez sem véték, mint a hogy a czélzó katona nem tehet arról, ha a czélon túl lő.

Ismét dicsekednem kell, de kénytelen vagyok visszanyúlni a multba, hogy annál inkább kitűnjék, mennyire félreértettek engem az én atyámfiái. Mikor még Ökrös Mihály baptista volt, már én akkor támogattam egy pár cikkemben Kecskeméthy Istvánt és Szabó Aladárt s idehaza magam is hozzáfogtam a munkához, de nem tudhattam még akkor, hogy Szalay József vicepüspök lesz és evangélistákat bocsát ki.

Igaz, hogy Kecskeméthy István a mint Paksra ment, az evangélista-képző intézetre azonnal meghírdette az adakozást; de a czél ellen — bár némi aggályaim már akkor is voltak — nem tartottam szükségesnek föllépni, mert Kecskeméthy Istvánról föltettem annyi tapintatot, hogy püspöke engedélyét a végkifejődésnél nem fogja mellőzni.

Egyetlen, bár igen lényeges pontban különbözöm tehát a fényes alakoktól, de higgadt, józan ítélet szerint a világosság megfeszítésére nem törekedtem. Egy kissé kerekben beszéltem, de hogy az én atyámfiainak oly nagy botránkozásukra leszek, azt még sem gondoltam.

Álláspontomért én is szavatolok, muukámat a helyesnek tartott irányban folytatni fogom, s ha valamelyik egyházi lap az Ökrös-féle jóakarató nyilatkozatnak helyt ad, én az ilyen levelező atyámfiát a vétek terhe alól, a mennyire tőlem függ, tökéletesen felmentem.

Illyés Endre.

A csermői ev. ref. templom és iskola-épület alapkövetései ünnepélye.

Az aradmegyei oláhság nagy tengerén elszigetelt kicsiny csermői református egyház ez év július 15-én lélekemelő ünnepélyt ült. E napon tétetett le hosszú tőrés s meg nem szűnő reménykedés után a gondviselő Isten kegyelméből a kis egyház „templom és iskola“-jának *alapköve*.

Az alapköben letett „Emlékirat“-ban, — melynek közlését t. szerkesztő úr talán szíves lesz megengedni* — el van mondva, hogy az isteni bölcs gondviselés mily csodálatos úton teljesítette be a mi *Benne* helyezett bizalmunkat, elhozván nekünk a várva-várt napot.

Bármily ismeretlen is legyen is hazánk messze térein e 3000 lelket (de abból alig egy ezer magyar) számláló *Csermő* községe, s bármily szerény is lesz az a 4000 frtba kerülő épület a mai kor külsőségek után kapkodó szellemének megfelelően *százezrekbe kerülő iskolák* és templomok mellett, mégis „*lélekemelőnek*“ mondom azt az ünnepélyt, mert *az a két terem*, mely

* Jövő számban jön.

itt Isten segítségével épülni fog, a nemzeti *közművelődésnek* és evangéliumi világosságnak lesz bevehetetlen két erős vára.

Lefolyt pedig az ünnepély következőkép. Julius 15-én délelőtt 10 órakor megkondult egyházunk két kis harangja s az iparosok ott hagyák műhelyeiket, a földmivesek letéve kaszáikat, egy fél napra benépesítettek az ekklézsia udvarát s összevegyültek a város más vallású (a kaszinó 67 tagja közt csak 3 református van) intelligenciájával, kik között ott volt *Mauró József*, a legfelvilágosodottabb r. kath. papok egyike egyháza képviselőjében, *Goldis Ezsaiás*, g.-keleti lelkész, *Gherbat György*, községi jegyző az előjárókkal, *Mallár Imre*, állami iskolai tanító növendékeivel stb. stb. De itt voltak *Hajdú Elek*, vadász lelkész *Kálmán* fiával, *Váczy Sándor*, vadász tanító s *Szilágyi Sándor*, b.-sebesi lelkész kedves nejével, hogy osztozzanak a mi örömünkben.

A XC. zsoltár első és utolsó versének elénekléseivel kezdődött az ünnepély. A zsoltár elhangzása után *Hajdú Elek* tartott beszédet. Mondanom sem kell, hogy a beszéd alatt meghatottság ült az arcokon s köny csillogott a szemekben, midőn imádságra híván föl a jelenlevőket, e sorok írójá fejezte ki a gyülekezet háláját a gondviselő Isten iránt, hogy idáig segített minket s kérte áldását a továbbiakra. Azután *Hajdú Elek* az „Atya, Fiú, Szt.-Lélek Isten“ segítségül hívása mellett egy követ helyezett el az alapba, én pedig fölolvastam az alapkőbe helyezendő „Emlékirat“-ot, melyet a presbyterek s több egyháztagnak már előzőleg aláírtak, s föl-olvasás után a most forgalomban levő pénznemekkel együtt egy üvegbe téve, elhelyeztük az alapkőbe s aztán elénekeltük a CXVI-ik zsoltár 1-ső és 7-ik versét s elosztott a díszes gyülekezet, mely felekezeti különbség nélkül érezte e napon az Isten Lelkének működését.

Engedje meg t. szerkesztő úr, hogy még pár sorral igénybe vegyem b. lapját.

A nagyszalontai egyházmegye érdemdús esperese *elvből* ellenzi az országos gyűjtéseket s így a csermői egyház előljárói (bár szüksége volna rá s megérdemelné) nem folyamodtak annak elnyeréséért, de társadalmi úton én minden tölem telhetőt elkövettem s elkövetek mindent, hogy a még hiányzó 400—500 forintot összehozzam. E lapok t. olvasói s azok közt számom barátom megengedik nekem, ha ez úton is felhívom őket, hogy bármily csekély adományaikkal segítsék ez — igazán mondhatom — buzgó és áldozatkész kis egyházat, hogy bevégezhesse, a mit elkezdett.

Ez év folyamán következő adományok folytak be: A „Polg. Olvasó Egylet“-től 23 frt, Grunczveig P.-né 1 frt, Vertán Elek 50 kr., Sánka Lajos 5 frt, Szabi József (Szintye) 1 frt, özv. Bittó Ferenczné (Budapest) 5 frt, Hollender Sámuel 1 frt, Szentesi egyház 10 frt, *Kölcsey Egyesület (Arad, minden évben)* 30 frt, Pálffy Albertné, Fábrián Mihály 1—1 frt, Csaba városa 10 frt, Makó városa 25 frt, árpádi előljáróság gyűjtése 17 frt, Békés község 10 frt, Gyoma 5 frt, Szentés városa 50 frt, erdőhegyi előljáróság gyűjtése 12 frt 60 kr., Szaniszlai István 5 frt, Za Lajos 3 frt, Rázsó Balázs, Vadas Ferenczné, Khón Sámuel, Biró Istvánné (Kisujszállás) 1—1 frt, Sarkadi Viktor 2 frt, kisujszállási egyház 5 frt, s az alapkő letételkor persely-pénn 6 frt, K. Nagy Imre (Szalonta) 50 kr.

Úgy egyesek, mint testületek fogadják a gyülekezet nevében hálás köszönetünket.

Csermő, 1895. jul. 18.

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkész tanító.

A törvényhatóságok álláspontja egy vallás elleni vétség ügyében.

Kötelességemnek tartom az alább leirt ügyet nyilvánosság elé bocsátani, hogy lelkészársaim hasonló esetben tudják magokat mihez tartani. Hadd beszéljenek az akták:

„N. N-et lakos, 62 éves, ref., nős, család, földmives, vagyonos, í., olvas, büntetve volt sikasztásért 8 napra, a btkv. 191. §. al. eső vallás elleni vétség miatt a kir. törvényszék vad alá helyezi Mert: vádlott beismeri, hogy templomban tartott istentiszteletre „ittas fővel“ ment s predikálás alatt fenhargon azt kiáltotta a paphoz: „ügy engedje az Isten.“ Hogy azonban vádlott beszámíthatólag ugyan, de részegen köveite el a cselekményt s ez által méltán megbotránoztatta a templomban levőket, az N. N. tanúk vallomásaiból és a községi bizonyítványból nyilvánvaló, — de a közbotránozás s az isteni tiszteletnek megzavarása nyilvánvaló magából a helyzetből, mert ha a minden vallásfelekezetenél egyaránt mély csenddel és minden vallásos ember által feszült figyelemmel és áhítattal hallgatott predikálás alatt mindenki által hallható közbekiáltás történik, kétségtelen, hogy ezen nemcsak a beszédjében megzavart lelkésznek, hanem minden vallásos hallgatónak meg kell botránoznia. Minthogy vádlottnak a templomban való viselkedése oly botrányos volt, mely megzavarta az istentisztelet áhitatosságát és méltóságát: vádlottat a btkv. 191. § alapján vad alá helyezni kellett.“

A második bíróság e végzést helyben hagyta; a királyi curia pedig következő végzést hozott: „az alsó bíróságok végzései hivatalból megsemmisítettek, vádlott ellen a bűnügyi eljárás megszüntetett. Indokok: Hivatalból üldözendő bűncselekmény eseteiben a bűnvádi gyakorlat szerint a kir. ügyésznek, vagy a magánjogi elégtételre jogosított, közvetlenül sértett, vagy károsított félnek indítványára leher csak bűnvádi eljárásnak helye, a mennyiben ugyanis a károsított fél ebbeli elégtétel iránti kérvényét bejelentette. Jelen esetben a hivatalból üldözendő vallás és annak szabad gyakorlata ellen vétség tekintetében a kir. ügyész vádlott ellen vádat nem emelt, hanem az eljárás megszüntetését indítványozta, N. N. feljelentő lelkész pedig a kár igényét sem a bejelentéskor, sem pedig a vizsgáló bíró előtt történt kihallgatásakor be nem jelentette. Vádlott ellen ezek szerint a vad alá helyezésre jogos alappal bíró vad nem forog fenn stb.“

Tudom, hogy a bíróság ítéleteiben meg kell nyugodni s tisztelettel kell azok előtt meghajolni, de azt hiszem, le is szabad, le is kell vonni a belőle folyó következtetéseket.

Tehát lelkészársaim, ha templomunkba istentisztelet alatt egy ittas ember belép s ott belebeszél predikációjukba, az illetőt valahogy föl ne jelentsék, mert ha netalán az alsóbb fórum vad alá helyezi is az illetőt, a felsőbb fórum felmenti. Sőt gondolják meg, hogy vajjon ki merészeljék-e útasítani, mert hát ki tudja, nem erőszakoskodásnak minősítheti-e az illető?! Hiszen, ha valaki tetszésének helyt adhat a templomban, ha mondhatja ezt: „ügy engedje az Isten,“ miért ne mondhatná ezt: „brávo! tiszteletes uram, éljen! hogy volt tiszteletes uram?!“ stb.

Ime vádlott s a tanúk egyhangúlag beismerik, hogy botránoztatás történt a templomban istentisztelet alatt: a felső bíróság itt csak alaptalan vádat lát, mert a lelkész kár-igényét be nem jelentette. Igaz, hogy

én csak a tényt jelentettem fel s azt kértem a főszolgabírói hivataltól, hogy illetőt törvény szerint büntesse meg. A szolgabíró úr miért tette az ügyet a törvényszék elé? nem tudom; pedig az 1880. évi 37. t.-cz. 41. §-a szerint talán ő maga is meghozhatta volna az ítéletet!

Kár-igényt nem jelentettem be, az igaz. Hiszen a fejemet nem törte be, hogy az orvosi segínyt követelhessem, a szószéket nem törte össze, hogy az egyház kárát megtérítsem; vagy talán azon lelki kárt kellett volna felemlítenem, a mit szenvedtek a hallgatók, midőn az incidens után megbotránkozásuk figyelmüket elterelte, vagy az incidens fölötti sajnálatom árát kellett volna pénzértékben föltüntetni?!

Meghajlok a végzés előtt, de lelkemben meg nem nyugtat sem engem, sem másokat. Mert laikus eszemmel nem tudom megegyeztetni azt a hivatolt 1878. V. t.-cz. 191. §-val, hol ez mondatik: „Vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a ki az állam által elősmert vallásszertartásai gyakorlására rendelt helyiségében nyilvánosan botrányt követ el“; de teljességgel nem tudom megegyeztetni az 1879. XL. t.-cz. VII. fejezet 84. §-a világos és félre nem magyarázható ezen szavaival sem: „A ki nyilvános helyen botrányt okozó részeg állapotban jelen meg: 25 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

Még egyszer ismétlem, meghajlok a végzés előtt (ez kötelességem is); de meggyőződésemet s aggályomat egyházzal érdeklődésben nem fojthatom el; másfelől kötelességemnek ismerem lelkésztársaimnak is tudomására hozni, hogy ime ilyen a bíróság álláspontja a vallás elleni vétség, vagyis nem vétség (mert a bíróság nem ismeri annak), hanem az elmondott tény felett; megérdemli, hogy gondolkodjanak felette, mert szerény nézetem szerint, ez önként út nyit az istentiszteletek alatti rendetlenségnek, s ezt meggondolván, igyekezzenek valami út s módot találni, hogy azok meggátolhassanak. (Jó, hogy az illető vádolt rágalmozás vagy vádaskodás czimén pert nem indított ellenem, a mit ugyan még megtehet. Akkor aztán hirdethetem: *mindenek ékesen és jó renddel legyenek közöttünk!*)

Mészáros Lajos,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

BARTHA ZSIGMOND.
1827—1895.

Julius hó 28-án temettük el Bartha Zsigmond ököritói lelkésztársunkat, a szatmári ev. ref. egyházmegye egyik legidősebb tanácsbíráját, ki rövid pár napi szenvedés után, csendesen átszenderült ama szebb életre.

Rövid életrajzát a következőkben foglalom össze: Született Fehér-Gyarmaton 1827. ápril havában polgári nemes szüléktől. Gimnáziumi, theologiai és jogi tanulmányait Sárospatakon végezte és pedig kitűnő eredménnyel. Mint három éves rektor szülővárosában szolgált, majd a kis-paládi egyházban lett káplán Tarczali Sámuel nagy-bányai esperes oldala mellett. Innen választotta meg rendes lelkészül a majtisi egyház 1856-ban s ezen állomását 1861-ben az ököritói jó jövedelmű lelkészi állomással cserélte fel, hol 34 éven keresztül szolgált az Úrtól nyert talentumai szerint híven haláláig.

Még július 21-én, vasárnap d. e. az istentiszteletet jó erőben, egészségben kezdte meg, az egyházi beszédbe azonban bele sem kezdhetett, szédülés fogta el s le kellett jönnie a szószékből. De azután annyira jobban lett, hogy még három napig fent járt s csak két napig volt ágyban fekvő beteg.

Az egyházmegye korán elválasztotta tanácsbírájának, s ő a bizalmát azzal köszönte meg, hogy egyetlen gyűlést sem mulasztott s megbízatásait mindig pontosan végezte.

Szorgalma és takarékoságával tekintélyes vagyont szerzett s talán e miatt történt az utóbbi időkben az a meghasonlás gyülekezetével, mely nyugodt kedélyállapotát felzaklatta s már már alig lett volna lecsendesíthető. A halál azonban kiegyenlített mindent, az egész gyülekezet apraja nagyja ott volt a temetésen, koporsóját a távol eső temetőig felváltva vitték a gyülekezet presbysterei s előkelő polgárai s koszorúkkal borították azt.

Mint hazafi, karddal is szolgálta hazáját. A szabadságharcban öcscsével Mórral, mint hadnagy vezette századát s vágta magát keresztül az ellenség sorain.

Családi életét öt gyermekkel áldá meg az Úr. Neje m.-szigeti előkelő családból való, *Bartos Eszter Géza*, segédlelkész, *Ilona*, Kocsis József sonkádi lelkész neje, *Etelka*, Kató Gyula segesvári pénzügyi titkárné, *Irma*, Kormos Lajos m.-szigeti adótiszt neje, *Zsigmond*, gazdálkodó.

Temetése jul. 28-án, vasárnap délelőtt történt nagy részvét mellett. Bár a lelkészek és a tanítók el voltak foglalva otthon a templomi szolgálattal, mégis 14 lelkész és számos tanító jött el a temetésre.

A háznál imádkozott id. Lányi János kocsordi lelkész. Templomban prédikált I. Kor. IV. 1—4 szöveg szerint Biki Károly györgyteleki lelkész. A sírnál imádkozott Nyiri Gyula rápólti lelkész. A helybeli éneklőkar s a szomszéd tanítók meghatóan énekeltek.

Nyugodjál csendesen érdemes tisztársunk!

—y.

IRODALOM.

Hörk József eperjesi kollégiumi igazgató előfizetési felhívást hirdet az eperjesi evang. ker. Collegium történetét tárgyaló művére, melyet nagyon melegen ajánlunk a hazai protestáns egyház általános története iránt is érdeklődő közönség figyelmébe. Ajánlásunkat hadd igazolja a következő felhívás:

Még 1892-ben tökélttem el magamat az eperjesi ev. Collegium történetének megírására. Nem más volt a szándékom, hanem, hogy a millenniumra ezen ősi, evang. főtanodának egy hozzá méltó ajándékot adjak.

Úgy jutottam ezen nagy elhatározásra, hogy, mint a Pallas Nagy Lexikona munkatársának, meg kellett e főiskola ismertetését írnom, és az e czélból eszközölt kutatások közben láttam: mily végtelen érdekes e főiskola története, mert hiszen összeforr, igen sok szállal összeszővődik a magyar nemzet, a magyar cultura történetével.

De rögtön a kutatás elején láttam azt is, hogy sok helytelen adat van e főiskoláról forgalomban: sokat tévedtek azon nagynevű írók is, kik történetét eddigelé, hosszabb-rövidebb vázlatban közzétették.

S a különben is nagy munka megnehezedett, mert a sok helytelen adatnak kiigazítása céljából nagyon beható levéltári kutatásokat kellett végeznem. E közben megjelent azon m. k. kultuszminiszteri rendelet, mely elrendeli minden hazai tanintézet történetének a megírását

és felébredt bennem az aggodalom: lesz-e munkámnak közönsége? Annyi száz között miért legyen a közönség éppen az enyémmel szemben kivételt? Akadnak-e előfizetők, a kik nekem a munka kiadását lehetővé teszik? Mert a saját költségemen kiadni bizony nem bírom.

Ekkor hangzott felém a Collegium intéző köreinek azon biztatása, hogy csak írjam meg a munkát, majd segít a kiadásnál a Collegium is.

Tovább folytattam tehát a már ügyis régen megkezdett kutatást és felvettem a fonalat ott, a hol azt 1892-ben, illetve 1880-ban és 1885-ben elejtettem volt, irányadóul vevén dr. Vandrak András: „Az eperjesi egyházker. á. h. e. Collegium multjának és jelen állapotjának vázlatos rajzát” (Eperjes, 1867.) és becses írott jegyzeteit, melyek az ő félszázados tanári működésének idejére világos fényt vetnek.

Majd azon igyekeztem, hogy betekintsek mindazon okmányokba és munkákba, melyek ezen dicső történetre vonatkoznak és kutattam az országos, a múzeumi, az egyetemi, az eperjesi, bártfai, kis-szebeni, lőcsei, kassai, pozsonyi, késmárki könyv- és levéltárakban, s nemkülönben a boroszlói, wittenbergi, hallei, klagenfurti, thorní, dorpati könyv- és levéltárakban, a hová el nem juthattam személyesen, ott jó embereim által s Lipcsében a legkiválóbb antiquáriusnál állandó megbízást hagytam bizonyos idevágó művekre nézve, a mi könyvet és kéziratot felhasználtam, arról a mű forrásainak megnevezésénél számolok be.

Ezen a réven azonban nagyon felhalmozódott az anyagom.

A mű drágává lett.

És még sem tehetek másképen, mert nézetem szerint voltaképen csak úgy lesz becse, ha az érdekes és fontos kisebb részleteket sem mellőzi. Annál kevésbé szabad ezeket mellőznie, mert ezek adják meg általános érdekét, mivel ezek vetnek világosságot a kora, a magyar nemzet életére, történetére, kulturális fejlődésére.

Igy be fogom bizonyítani, hogy Eperjesen még Hollós Mátyás királyunk ideje előtt is volt iskola, s hogy Eperjesen 1573-ban virágzó nyomda volt s téves azon adat, mintha csak 1656-ban keletkezett volna ilyen stb.

A mi már a munka tervét illeti, megjegyzem, hogy egy: *I. Általános részben* az iskola történetét adom a következő szakaszokban: a) Kezdetől 1531-ig, a reformáció diadaláig; b) 1531—1667-ig, a Collegium építéséig; c) 1667—1711-ig, a Collegium elvételeig, a jezsuiták részére; d) 1711—1785-ig, a „száműzetés” idejét, a külvárosi iskolát mutatom be; e) 1785—1804-ig, a visszaszerzett Collegiumot; f) 1804—1854-ig, a „kerületi” Collegiumot; g) 1854—1865-ig, az abszolút kormány által üldözött Collegiumot; h) 1865—1884-ig, a szervezkedő Collegiumot; i) 1884—1894-ig, az állami segélylyel gyámoltított s a kerülettel szerződött Collegiumot ismertetem.

Egy *II. Különös részben* első sorban: A) az iskolai épület változásait mutatom be: a) az 1531., b) az 1667. (képben is), c) az 1703., d) az 1724., e) az 1785., f) az 1823., g) 1849., h) az 1867., i) az 1884. és k) az 1887-ik évekből (képben is); azután B) a tanárszemélyzetről szólok: a) a Rectorok, b) a Conrectorok, c) a Subrectorok, b) a tanárok életrajzát közölve; majd C) a tantervekről, bemutatóván: a) az 1540-ki, b) az 1667-ki, c) az 1707-ki, d) az 1742-ki, e) az 1758-ki, f) az 1806-ki, g) az 1826-ki, h) az 1862-ki és i) az 1885-ki tanterveket. D) A tanszerekről: a) Mu-

seumokról, b) könyvtárakról, c) rajzteremről, d) tornateremről, és e) éremgyűjtemény címek alatt. Azután: E) Az ösztöndíjakról: a) egyesek és a Collegium, b) egyes egyházak, c) egyházkerület, d) egyházegyetem és e) az állam által adott ösztöndíjakról szólván. Majd: F) A tápintézetekről: a) az Alumneumról és b) Convictusról. G) A pénzügyekről: a) a tanárok fizetéséről, b) a tisztviselők fizetéséről, c) a pénztárakról: 1. a collegiumi pénztárról, 2. a kerületi pénztárról, 3. az államszegélyről szólván. — Végül: H) a Függelékben adni akarom a valóban érdekes okmányokat, melyeknek ilyen közzétételére int az idő, melynek vasfoga lassan bár, de folyton emészti e drága kincseket. (A legérdekesebbeket facsimilében mutatom be.)

Ime a terv, mű!

Természetes, hogy létrejövételét csakis a Collegium több mint 3000-nyi élő és arra képes tanítványainak pártfogása teheti lehetővé!

Azonban, ha Isten megsegít úgy elkészítenem, a mint akarom, azt hiszem, szolgálatot fogok tenni a magyar közművelődés történetének felderítésével foglalkozó tudománynak és érdekes művet fogok adni mindazoknak, a kik nem sajnálják a pénzt régi dicsőségünknek, „az éji homályban késő” képeire.

A mű ára 5 frt. Kiváló tisztelettel kérem azt nevemre Eperjesre küldeni. A mű 1896. évi június havában fog megjelenni. Eperjesen, 1895. évi június hó 18-dikán. Hörk József, colleg. igazgató.

Megjelent a következő című elemi iskolai tankönyv: „*Garzóság- és Kertészettannal kapcsolatos Természettan*”. Elemi népiskolák számára. A tiszántúli egyházkerület tanterve szerint írta *Kecskeméthy László*. II-ik javított kiadás. Ára 35 kr. Miután e munkának első kiadását annak idejében már ismertettük volt, ezúttal csak megjelenését akarjuk jelezni. Az eléggé csinos kiállítású könyv kapható a szerzőnél M.-Túron.

Megjelent a Garzó Gyula által szerkesztett *Gyakorlati biblimagyarzatok* május—június füzete, magában foglalván *Koren Pál* békés-csabai ev. lelkésztől a Zsidókhoz írt levél (V. 1. — VII. 1. 2) magyarázatát, 21 külön magyarázatban. A kitűnő gonddal szerkesztett vállalat e füzetben újabb kincscsel gyarapodott.

Iskolai értesítők.

A lefolyt 1894—95. tanévről szóló iskolai értesítők megjelenése elé bizonyos nemi érdeklődéssel, mondhatni kíváncsisággal nézett a közönség. A mint nevezetesen köztudomású dolog, az ezredéves kiállítás országos bizottsága azt az indokolt kérelmet intézte az összes hazai tanintézetek fentartó testületeihez, hogy a jövő évi kiállítás tanügyi csoportja számára, az ez évi értesítőket lehetőleg egy ugyanazon alakban és az alkalomhoz mért kivitelben készíttessék el. E nemcsak indokolt, de sok tekintetben jogosnak is nevezhető felhívást, tudomásunk szerint az összes állami és kir. kath. tanintézetek kötelességszerűleg szem előtt is tartották, ellenben a felekezeti protestáns iskolák — sajnálattal mondhatjuk — nem sokba vették s vajmi kevés kivétellel, nem igen alkalmazkodtak hozzá. Megvan ugyan többé-kevésbé a kisebb-nagyobb nyolczadrét alak, sőt a papiros is tűrhető, de már az értesítők oeconomicája, tartalmi becse és az általok gyakorolt összbenyomás, nem valami ünnepséges. Már pedig át kell látni az illető köröknek, — t. i. a kiket a megjegyzés közvetlenül illet — miként az országos bizottság felhívásához való alkalmazkodás

több volt volna, mint pusztán udvariassági tény. Mert hát mégis csak van annak jelentősége, ha a magyar nemzet ezer éves fennállásának ünnepén, a hazai protestáns iskolák is méltó díszben, nem ütött-kopott köntösben jelennek meg, holott a többi — ha szinte fényes állami és nemzeti alapokban dúsalkodó — iskolák, fényben, pompában kéjelegnek s büszkélkednek. Szóval a protestáns felekezeti iskolák ez évi értesítői — némi kivétellel — a jövő esztendei ezeréves kiállítás tanügyi csoportjában, mint megannyi szegénységi bizonyítványok tesznek tanúságot mi felőlünk. Ennek nem örvendhetünk. Örvendeni azonban annak, ha a szellemi és erkölcsi verseny terén, a mérkőzés a mi javunkra ütne ki. Ezt majd annak idején a száraz szám adatok fogják megmutatni. Egyelőre lapunk terjedelméhez képest röviden jelezzük a hozzánk idáig beküldött — egynehány értesítő főbb adatait.

1. *A szatmárnémetii ev. ref. főgymnasium* (immár 25. évi) nyomtatott értesítőjét Borsos Benő igazgatótanár szerkesztette. Terjedelme 80 oldal.

Az intézetben működött a ref. lelkész-vallásánarral és énektanítóval együtt 12 tanerő és 3 más vallású hitoktató. Már az előző években is előnyösen jeleztük, hogy szatmári ev. ref. gymnasiumunk tantestületében nyolcz okleveles rendes tanár van. A tananyag beosztásánál feltűnik, hogy „a magyar protestáns egyház történelme”, a melyet tudomásunk szerint a VIII. osztályban, épen mint betetőző vallási tudományt kellene és pedig czéltudatos buzgósággal előadni, a lefolyt iskolai évben *nem* tanítatott. Nyíltan megkérdezzük: miért nem? De ugyanezt a kérdést intézzük Hódmezővásárhelyhez is, a hol ugyanez a mulasztás történt, tetézve azzal, hogy a két felsőbb osztály együtt kapott heti két órán vallásoktatást. A növendékekre vonatkozólag azt látjuk, hogy Szatmárt az egész év folyamán beiratkozott összesen 270 nyilvános, rendes tanuló. Ezek közül haladó 245, ismétlő 25. Évközben különböző okon kimaradt 18, vizsgálatot tett és bizonyítványt kapott 252. A vizsgálatot tett tanulók közül anyanyelvre nézve volt: 249 magyar, 3 román; vallásra nézve: 188 ev. ref., 7 ág. ev., 10 r. kath., 8 g. kath., 39 izráelita. A tanulásban elért eredmény a következő: minden tárgyból jeles 23, jó 29, elégséges 156, egy tárgyból elégtelen 23, kettőből 9, több tárgyból 12 tanuló. E szerint 12 tanuló van feltétlenül ismétlésre utasítva. Kiválóan fényes eredményt tüntetett fel Szatmár az érettségi vizsgálaton, a hol is a vizsgálatot tett 23 tanuló közül *jelesen éretl* 8, azaz nyolcz, jól 2, egyszerűen 12, s csak egy utasított vissza két hónapra. Sajnos, hogy közülök egy sem szánja magát a lelkészi pályára. A magyar nyelvtani feladványoknál szembeötlők az ilyen tétel: *Határozatlansanak meg, irassék, fejeztessenek ki, magyaráztassék meg, jelöltessenek meg* (46. l.). Legegyszerűbb volna ebben a mai szenvedős állapotban kimondani a gyermekek előtt, hogy „a tatik, tetik — a magyarban nem használtatik.” Könyvtár, szertárak meglehetősen gyarapodtak s a földrajz-történelmi szertárral egy helyiségben levő philologiai muzeum tárgyai 94 frt értéket képviselnek. A szüleközönség tudomására ide írjuk, hogy jövőre már a prot. vallású tanulók évi tandija 30, más vallásuaké 36 frt lesz, mely összeg két részletben fizetendő. Záradékul elismeréssel említjük meg mi is, hogy Thury Lajos nyugalmazott kapitány az intézet könyvtárát Jókai összes műveinek díszkiadásával volt szíves megajándékozni. Példás tett.

2. *A hódmezővásárhelyi államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium* mult tanévi értesítőjét az igazgatóság

75 közép nyolczadérenyi oldalon tette közzé. E terjedelemből 17 oldalt tölt be Sulcz Endre okleveles tanár értekezése arról, mik az oktatás és nevelés tényezői a középiskolákban. Működött a torna- és énektanítóval együtt 14 tanerő s 3 más vallású hitoktató. Felvétetett év folyamán a 8 osztályba összesen 307 s vizsgát tett 276 tanuló, kik közül vallásra nézve 120 ev. ref., 7 ág. h. ev., 76 r. kath., 1 gör. kath., 18 gör. keleti, 54 izráelita; előmenetel tekintetében pedig a 28 közül 22 jeles, 28 legalább jó, 148 legalább elégséges, míg ellenben 30 egyből, 23 kettőből, 25 több tárgyból bukott. Elismerésre méltó tény az előbbi pont alatt jelzett mulasztás ellenében az, hogy a tanév folyama alatt négy ízben Bányai Sándor vallásánarral buzgólkodására, ifjúsági istentisztelet volt, a mi a vallási és erkölcsi érzés fejlesztésére nézve üdvös hatása. A hazafias lelkesedés ápolásának melegágyul pedig a Petőfi-önképzőkör szolgált, a hol azonban a pályatételek kitűzésénél szintén „kivántatott, vázoltatott.” Érettségit tett 28 tanuló, közülök jeles 2, jó 5, egyszerűen éretl 15, a többi visszavetett. Az érettek közül, ha szándoka mellett megmarad, theologiai pályára készül egy. Ösztöndíjában, pályá- és más jutalmakban összesen mintegy kétezerkétszáz forint erejéig részesültek a növendékek. A tanári fizetéseket a fentartótestület oly szépen rendezte, hogy négy tanárnak 1600, négynek 1400, szintén négynek — ötödikül odavéve a vallásánarral is, — már a f. év kezdetétől számítva, 1200 frt lesz a törzsfizetése. Ehhez járul 250 frt lakbér és az egyesek hivatali éveikhez mért öt izbeli 100 frtos ötödéves pótlék. Azonban a tanári fizetés eme rendezését azzal a fentartással erősítette meg az előljáróság, hogy ez tényleg a jelen polgári évre szól, jövőben pedig az államtól nyerendő segélyösszeg módosul és csak akkor lesz véglegesen érvényes, ha a 13,000 frt fentartási segélyt teljes összegben megkapja az intézet.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A protestáns püspökök konferenciája.** Az augusztus 6-an Miskolczon megtartandó püspöki konferencia alkalmából Miskolczra megy Szász Domokos, Kis Áron, Papp Gábor református, Baltik Frigyes, Sárkány Sámuel ágostai evangélikus és Ferencz József unitárius püspök. A dunántúli kerület volt püspöke Karsay Sándor helyett a kerületi főjegyző vesz részt a tanácskozásban. Az értekezleten Kun Bertalan püspök fog elnökölni, a jegyzői tisztelet pedig Mitrovics Gyula sárospataki theologiai tanár fogja betölteni. Ezen értekezletnek egyedüli célja az, hogy az életbelépő egyházpolitikai törvényekre vonatkozólag határozzanak, hogy azokat egyértelműleg hajtsák végre. Azokkal a hírekkel szemben, a melyek ultramontán részről a protestáns püspökök konferenciájára nézve forgalomba kerültek, a „Protestáns Sajtó” a következőkben mondja el az augusztus 6-iki gyűlés célját: A tavaszi konvent egy bizottságot küldött volt ki azzal az utasítással, hogy készítsen javaslatot arra nézve, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése után miképen alakuljanak át a liturgiális szertartások, miképen vezessék tovább az anyakönyveket és milyen eljárás követendő általában a cura pastoralis szempontjából. Ezek a dolgok távolról sem érintik a politikát, de igenis fontosak az egyházi élet szempontjából, mert a felekezeteknek összes szertartásaikat fenn kell tartaniok, s anyakönyveiket tovább kell vezetniök. Csakhogy a mi eddig a

szertartásoknál, vagy az anyakönyvek vezetésénél lényeges volt, az jövőre lényegtelenné válik s a fősúlyt olyan dolgokra kell helyezni, a melyek közelebből érintik a vallás-erkölcsi életet. A kiküldött bizottság a megfelelő utasítások kidolgozásával Mitrovics Gyula theologiai tanárt bizta meg, a kinek munkáját augusztus 6-án Miskolczon fogják felülbírálni; a megállapított szöveget aztán az őszi konventre betérjesztik és a konvent határozata után küldik meg, mint egyenes utasítást, a lelkészi hivatalokhoz. Ha majd ezek az utasítások napfényre fognak jönni, be fogják bizonyítani, hogy a protestáns püspökök Miskolczon egyáltalában nem politizáltak.

— **Az eddigi anyakönyvek lezárása.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter, mint a napilapok jelentik, rendeletet küldött valamennyi egyházi főhatóságnak, a melyben felszólítja őket, hogy az általuk, illetőleg közegeik által vezetett anyakönyveket — arra való tekintettel, hogy október elsején az állami anyakönyvekről szóló törvény életbe lép — szeptember 30-án zárják le és az 1895-ben történt anyakönyvelésekről való másolatokat nem mint eddig szokásban volt újévkor, hanem már októberben szolgáltatassák be az illető törvényhatóságoknak. A miniszter egyben körrendeletet küldött az ország valamennyi törvényhatóságának, a melyben értesíti őket az említett rendelet kibocsátásáról. Az egyházi anyakönyvek eddigi állami érvényessége szeptember 30-án megszűnik s október 1-től kezdve csak az állami anyakönyvek lesznek közhiteles okmányok. Különben az egyházpolitikai törvények életbeléptetése idejére egyes ref. lelkészi hivatalok már megtették a szükséges intézkedéseket. Ezt bizonyítja Papp Károly budapesti református lelkésznek híveihez intézett következő, a lapokban olvasható figyelmeztetése: „Az országos törvények értelmében ez év október elsejétől kezdve a házassági fogadalmak (esketések) az e célra kinevezett polgári tisztviselők előtt fognak történni s a házasságkötések egyéb részei a templomban fognak tartatni úgy, mint eddig. Tehát a jegyesek elmennek a polgári tisztviselőhöz, ki előtt leteszik a fogadást, onnan jönnek a templomba, az egyház, illetve az Isten áldását kérni. Az időt azonban, a mikor jönni akarnak, előre — legjobban egy nappal előbb — be kell jelenteniök a lelkészi hivatalban. A hirdetések szintén a polgári tisztviselő által fognak eszközöltetni.“

— **Tűnődések.** E lap f. évi 29-ik számában „a meghívás“ című cikk írója ezeket mondja: „a presbyterium kötelessége a 200 §. értelmében magának meggyőződést szerezni, hogy a választásra jogosultak többsége meghívás útján kíván választani. E kötelesség csupán *moralis* . . . A meggyőződés megszerzésére oly eszközt választ, a milyet akar . . . Hogy szerzett-e meggyőződést és mily úton, azt az esperesnek nem köteles bejelenteni és viszont az esperes által nem is utasítható.“ Mindezeket, mint a törvény szellemével egyezőket készséggel aláírván, azon tűnődöm, hogy vajjon mikor az esperes nem azt akarja tudni, hogy ki a debreczeni *presbyterium* többségének, hanem hogy ki a debreczeni *gyülekezet* többségének a meghívandó jelöltje, — helyesen, a törvény szellemében cselekszik-e? És tűnődöm azon, hogy a törvény 200 §-a és az a bizonyos *moralis kötelesség* egészségben valának-e, mikor a presbyterium még f. évi május hó 5-én kimondja a meghívást és Mitrovics urat, mint a „*jelenlévő presbyterium* többségének jelöltjét“ jelenti be, de csak most, f. évi július 19-én, tehát majd 11 hét múlva tartott gyűlésben bizza meg az elnökséget azzal, hogy a választ-

tókat hívja össze s kérdezze meg tőlük: *akarja-e a két-harmadrész a meghívást s kit akarnak meghívni?* — Tűnődöm még azon is, hogy ha az a bizonyos *moralis kötelesség* már május 5-én betöltve dagasztá a jelen volt presbyterium többségének kebelét: nem egyszerűbb lett volna-e az espereshez küldött jelentés azon passzusát: „*mint a jelenlévő presbyterium többségének jelöltjét*“ pótlólag, egy másik gyűlésen így corrigálni: „*mint a gyülekezet többségének jelöltjét.*“ Ennél az esperes többet, p. o. a meggyőződés szerzés útja s módja felől jelentést — azt hiszem — aligha követel vala s ha igen, akkor az ő eljárásán is lehetne tűnődni; valamint lehet tűnődni, de aztán, — ha tényeket beszél — mélyen szomorkodni is a több egyháztag — szintén e lapban közölt — tiltakozásának 2-ik pontján s azon részén, melyben az 1890. évi lelkészválasztásról emlékezik. Spectator.

— **Egy újabb adat Kőrösy Sándor életéhez.** Vettük és nagy készséggel közöljük a hozzánk küldött következő levelet: T. szerkesztő úr! A politikai lapok mellett a legtöbb prot. lap is megemlékezett rövidebb-hosszabb nekrológ kíséretében *Kőrösy Sándor* haláláról. De oly melegen, oly híven jellemzően, confessionális boríték- és gondolkodás-módját oly jellegzetesen kidomborító formában egy lap sem méltatta őt, mint a „Debreczeni Protestáns Lap.“ Életrajzi adatainak láncolatában azonban e lapban is hiányzik egy szem. Az van róla mondva ugyanis, hogy Josefstadban töltött 5 évet — s 1861-ben Komárom város főjegyzőjévé választotta. Itt a hiányzó láncszem. Hát 1855-től 1861-ig hol és mi volt? Hát a várfogságból haza szabadulva, a komáromi ev. ref. egynáz kántor-organistája volt főjegyzővé történt választásáig. Most is előttem áll vastag nádbotjára támaszkodott poczkos alakjával, a mint temetések alkalmával gyönyörű bariton-bassus hangjával énekelte: „porok vagyunk, porrá leszünk.“ Előttem áll, a mint otthon a Josefstadból hozott gúnyában, szürke daróc rövid kabátban s izmos lábszárain megfeszült nadrágban, fején félrekapott rabsapkában, csibukjából nagy bodor füst-felhőket eregetve, gangosan lépegetve oktatógatott bennünket, apró elemi iskolás fiúkat a gyűlölt ellenség nyelvére, a mit a fogságban a francia nyelvel együtt bőségesen alkalma volt alaposan elsajátítani. Emelkedésének első lépcsője minden bizonyval a komáromi kántorság volt. És ő abbéli minőségére mindig bizonyos büszkeséggel emlékezett. Pápai jogtanár korában — megmondhatója annak Karsa István is — gyakran oda ült az orgonához s művészi játékával, falakat mozgó hangjával ámulatba ejtette az ájtatos publikumot. Bocsásson meg a t. szerkesztő úr, hogy nem tudtam elhallgatni az ő komáromi kántorságát. Mint komáromi ember tartoztam ezzel az ő emlékének. Győr, 1895. július 1. Kiváló tisztelettel Szabó Zsigmond, ev. ref. lelkész.

— **Lelkészválasztás.** A Bihar-udvarii lelkészi állomásra vasárnap szavazattöbbséggel *Szabó Imre* t.-füredi segédlelkészt választották meg. A jól munkált szántóföldön találjon a mi tiszteletes atyánkfia saját hű munkája után is gazdag aratást.

— **Újabb alapítvány a tápintézet részére.** Öreg Szalay Ferencz, hosszú-pályii lakos közelebből azzal a kéréssel kívánt elhelyezni főiskolánk pénztárában 6000 frtot, hogy annak évi 6% kamatait, míg él, az ő kezéhez fizesse ki a főiskolai pénztár; ezen 6000 frtból 2000 frtot már ezúttal a tápintézet részére hagyományoz, a többi 4000 frt felett való rendelkezési jogát magának tartja fenn, kilátásba helyezvén, hogy még

ebből az összegből is fog juttatni a főiskolai célra. A 2000 frtos tápintézet alapítványt „Szalay-Vass” néven kéri kezeltetni. A nemes keblű adományozóról följegyezzük, hogy a függetlenségi harc ideje őt, mint tanuló, főiskolánkban találta. Fegyvert ragadt ő is sok lelkes ifjúval együtt a haza védelmére. A leveretés után mint tanító lépett a h.-pályii ev. ref. egyház szolgálataiba, hol hosszas szolgálat után nyugalomba lépven, vasszorgalmával megtakarított gyümölcsének egy részét még nejevel történt szép megegyezés szerint most már annak a főiskolának, illetve intézménynek kívánja felajánlani, melynek egykor ő is tagja volt. Elismerésünket fejezzük ki Szalay Ferencz ezen oly igen szép tette felett. Tudomásunk szerint a kollégiumi gazdasági tanács nem csak elfogadta az ajánlatot, de örömeinek, köszönetének és elismerésének jegyzőkönyvileg is kifejezést adott s erről a nemeslelkű alapítót levélben is értesíteni határozta.

— A ref. középiskolai vallástanárok augusztus végén Debreczenben értekezletet tartanak a következő programmal. Felolvasnak: 1. Kerekes Endre zilahi főgymnasiumi vallástanár: a gymnasiumi vallástani tanterv és tankönyvekről. 2. Nagy Gyula: a felsőbb leányiskolai tantervről és tankönyvekről. 3. Tabajdi Lajos és Gergely Károly: a nem ev. ref. felekezeti középiskolákba vagy középiskolai jelleggel bíró más tanintézetbe járó ev. ref. vallású tanulók vallástani oktatásáról. 4. Bányai Sándor: gymnasiumi tanulók valláserkölcsei neveléséről, az ifjúsági istentiszteletekről és ifjúsági könyvtárakról. 5. Barla Szabó Jenő: a gymnasiumi egyházi ének tanításáról. 6. Elek Lajos: a valláserkölcsei élet ápolásáról az internátusokban.

— Halálozások. Három gyászlap küldetett be hozzánk e héten. Az első *Bartha Zsigmond* ököritői lelkésznek s a szatmári egyházmegye tanácsbírájának élete 68-ik évében, július hó 26-án reggeli 8 órakor rövid három napi szenvedés után szívszélhűdésben történt gyászos elhunytát tudatja, kinek fentebb nekrológját is közöljük. — A második gyászlevél egy közeli jó barátunk *Garzó Gyula* lelkész és gyermekei szomorú bánatáról beszél, kik a legmélyebb fájdalommal jelentik *Pongó Juliánna* a feledhetetlen jó hitestárs, édes anya, anyós, nagyanya és rokonnak, július hó 25-én, esti 9/9 órakor, életének 49-ik, s boldog házasságának 30-ik évében, hosszas szenvedés után szívszélhűdésben történt gyászos elhunytát. — Továbbá harmadszor a magyarhoni ág. hitv. evang. ker. egyház theologiai akadémiának tanári kara Pozsonyból mélyen megszorodott szívvvel jelenti a nemeslelkű kartárs s barátunk, nagytiszteletű *Vassó Gyula* theol. akad. ny. r. tanárnak élete 40-ik, tanárkodása 17-ik évében, folyó 1895. év július hó 29-én, estve 8 órakor, hosszas szenvedés után beállott gyászos elhunytát. Legyen nyugodt az elköltözötteknek síri álma, az itt maradtak pedig találjanak enyhületet hitünk karjaiban.

— Nyilvános kérelem. Magyarországi lelkészi körökből ismerőseimtől oly sok hiányos címzésű, s ennél fogva csak elkésve kézbesíthetett levelet kapok, hogy ezen úton kell fölkerémem velem levelezésben álló barátimat s ösmerősimet és a nt. lelkész urakat, hogy a hozzám intézendő leveleiknél következő pontos címzést kegyeskedjenek használni: Pastor Rev. Alex. Harsányi 1961 E. Madison av. Cleveland. O. U. S. A. Harsányi Sándor, ev. ref. missionárius lelkész.

Szerkesztői üzenetek.

M. I. K-g Ezen számra későn érkezett, tehát a jövő héten. — *S. L. K-r-ó* Jövő számra osztottuk be.

TARTALOM-JEGYZÉK: Tisztázzuk a kérdéseket. Csiky Lajos. — A belmissió szerintünk. Szalay József. — A meghívás. Szűcs László. — Közéletünk: Vétkezett-e vagy nem? Illyés Endre. — A csermői ev. ref. templom és iskola-épület alapkövetéti ünnepe. Vadas Gyula. — A törvényhatóságok álláspontja egy vallás elleni vétség ügyében. Mészáros Lajos. — Nekrológ. —y. — Irodalom. — Iskolai értesítők. — Különművek. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos.

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat tanári állásra.

Az államilag segélyezett zilahi evang. ref. főgymnasiumnál betöltendő rendes tanszékre ezennel pályázat nyitattik.

A tanszékek egybekötött javadalom ez idő szerint előleges évnegyedi részletekben kiszolgáltatandó 1000 frt fizetés, 200 frt szálláspénz s két ízben 100—100 frt ötödéves pótlék.

Folyamodhatnak okleveles ev. ref. vallású egyének, kik a mennyiségtan-természettan tanítására vannak képesítve.

A kinevezés a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága jogkörébe tartozik. A kinevezett jogos és kötelezett tagja lesz a felekezeti tanárok részére felállított országos nyugdíjintézetnek. Az állomás az 1895/6. tanév megnyitásakor foglalandó el. Okleveles pályázó hiányában, egy évi időtartamra, helyettes tanár alkalmaztatik évi 800 frt fizetéssel s a pályázati kérvény ilyen értelemben is elfogadtatik.

A kellően felszerelt pályázati kérelmek legkésőbb augusztus 25-ig beküldendő a fent nevezett iskola előljárásihoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsától, Kolozsvárt, 1895. július hó 29-én.

Szász Gerő,
elnök helyett.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Pályásat.

A fehér-gyarmati ev. ref. egyházban megürült segédlelkész-tanítói állomásra pályázat hirdettetik.

Évi fizetés: 400 frt havi részletekben, 3 öl kemény tűzifa beszállítva, 6 köböl kollektá búza, minden tanítványtól egy ölö csirke, vagy annak ára 20 kr. és egy szobából álló lakás.

Kötelessége: Tanítja a kötelezett tanterv szerint a vezetésére bízandó népiskolai osztályokat; lelkész akadályoztatása esetén és a kanonikus órákon lelkészi szolgálat.

A segédlelkész-tanító 3 évre választatik.

Pályázni kívánók kellően felszerelt pályázati kérvényöket f. év aug. 15-ig alulírotthoz adják be.

Az állomás f. év szept. 1-én elfoglalandó. Fehér-Gyarmat, 1895. jul. 29.

Fábián Károly,
ev. ref. lelkész.